

POSTANOWIENIE

Dnia 5 listopada 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Domińczyk (przewodniczący)

SSN Antoni Górski

SSN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Urzędu Skarbowego [...]

przy uczestnictwie W.W. i G.W.

o wpis hipoteki przymusowej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 5 listopada 2004 r.,

kasacji wnioskodawcy od postanowienia Sądu Okręgowego w N.

z dnia 27 listopada 2003 r., sygn. akt [...],

oddala kasację.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w G. w dniu 30 czerwca 2003 r. wpisał w dziale IV księgi wieczystej nr [...], prowadzonej dla położonej w K. nieruchomości G. i W. małżonków W. hipotekę przymusową w kwocie 11 410,90 zł na rzecz Skarbu Państwa-Urzędu Skarbowego, zabezpieczającą zaległości podatkowe. Wpis został dokonany na wniosek Naczelnika Urzędu Skarbowego na podstawie siedmiu tytułów wykonawczych, wydanych przeciwko W.W.

Sąd Okręgowy na skutek apelacji uczestników, G. i W.W., zmienił zaskarżony wpis i oddalił wniosek o jego dokonanie. W ocenie Sądu Okręgowego, podstawę wpisu hipoteki przymusowej zabezpieczającej zaległości podatkowe oraz odsetki za zwłokę od tych zaległości na nieruchomości stanowiącej przedmiot wspólności majątkowej małżeńskiej może stanowić – jak przyjął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 8 października 2003 r., III CZP 68/03, „Wokanda” 2004, nr 6, poz. 1) - tylko taki administracyjny tytuł wykonawczy, który został wystawiony na oboje małżonków (art. 27c ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (jedn. tekst: Dz. U z 2002 r. nr 110, poz. 968 ze zm. – dalej: „u.p.e.a.”).

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił, że orzeczenie Sądu Okręgowego zapadło z naruszeniem art. 27c u.p.e.a., art. 109 i 65 ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz. U z 2001 r. nr 124, poz. 1361 ze zm. – dalej: „u.kw.h.”) oraz art. 26, 29 § 1 i art. 34 §1 i 3 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U nr 137, poz. 926 ze zm. – dalej: „ord.podat.”). Wyraził w szczególności zapatrywanie, że jeżeli podatnik pozostaje w związku małżeńskim, to odpowiedzialność za wynikające z zobowiązań podatkowych podatki obejmuje nie tylko majątek odrębny podatnika, ale i majątek wspólny podatnika i jego małżonka (art. 29 §1 w związku z art. 26 ord. podat.). Zgodnie z art. 109 ust. 1 u.kw.h., wierzyciel, którego wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym, określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, może na podstawie tego tytułu uzyskać hipotekę na wszystkich nieruchomościach dłużnika. Skarb Państwa może zabezpieczyć zaległości

podatkowe oraz odsetki za zwłokę od tych zaległości hipoteką przymusową także na nieruchomościach stanowiących przedmiot współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka (art. 34 § 1 i § 3 pkt 2 ord. podat.). Przepis art. 109 § 1 u.kw.h. mówi ogólnie o tytule wykonawczym, a zatem odnosi się zarówno do tytułów wykonawczych stanowiących podstawę egzekucji sądowej, jak i administracyjnej. W świetle art. 27c u.p.e.a., administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony na oboje małżonków jest wymagany wtedy, gdy egzekucja ma obejmować jednocześnie majątek wspólny zobowiązanego i jego małżonka oraz majątki odrębne obojga małżonków – w sprawie zaś taka sytuacja nie występuje.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Hipoteka przymusowa powstaje z reguły w wyniku wpisu w księdze wieczystej, dokonanego na wniosek wierzyciela na podstawie określonego dokumentu (art. 109 i 110 w związku z art. 67 u.kw.h., a także np. art. 35 ord. pod., art. 26 ust. 3c ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz. U. nr 137, poz. 887 ze zm. – dalej: „u.s.u.s.”) i art. 200 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (jedn. tekst: Dz. U. z 2000 r. nr 46, poz. 543 ze zm.). Ze względu na rodzaj dokumentu stanowiącego podstawę wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej, należy wyróżnić dwie zasadnicze sytuacje.

Pierwszą, w której podstawę wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej stanowi tytuł wykonawczy określony w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym sądowym lub administracyjnym (art. 109 ust. 1 u.kw.h.).

Drugą, w której podstawę wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej stanowi tymczasowe zarządzenie sądu (od 5 lutego 2005 r. zastąpione postanowieniem o udzieleniu zabezpieczenia), postanowienie prokuratora lub w przypadkach przewidzianych w przepisach szczególnych decyzja administracyjna, nawet nieostateczna, bądź zarządzenie zabezpieczenia, o którym mowa w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (art. 110 u.kw.h.).

Bez względu na rodzaj dokumentu mającego stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej, hipoteka ta może być ustanowiona także na nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności łącznej dłużnika

(zobowiązane) i jego małżonka (inne niż nieruchomości obiekty mogące stanowić przedmiot hipoteki wolno tu ze względu na okoliczności sprawy pominąć). Przepisy o hipotece, ani obowiązujące obecnie normy regulujące majątkowe prawo małżeńskie nie sprzeciwiają się obciążeniu hipoteką przymusową nieruchomości objętej wspólnością majątkową małżeńską, zaś niektóre regulacje publicznoprawne wyraźnie to dopuszczają, przykładem jest w szczególności powoływany już art. 34 §3 pkt 2 or.podat.

We wszystkich wskazanych sytuacjach hipoteka przymusowa zabezpiecza realizację określonych wierzytelności (w ścisłym tego słowa znaczeniu, tj. wynikającym z art. 353 § 1 k.c., lub szerokim, obejmującym także należności publicznoprawne), czyni pewniejszą przyszłą ich egzekucję, właśnie z nieruchomości obciążonej hipoteką przymusową.

Stopień tej pewności jest jednak różny w zależności od podstaw wpisu hipoteki przymusowej. Jest on w szczególności inny wtedy, gdy podstawę wpisu hipoteki przymusowej stanowi tytuł wykonawczy oparty na prawomocnym orzeczeniu sądowym lub ostatecznej decyzji administracyjnej, a inny wtedy, gdy podstawę wpisu hipoteki przymusowej stanowi tytuł wykonawczy oparty na nieprawomocnym orzeczeniu sądowym albo nieostateczną decyzją administracyjną. Stosownie do art. 75 u.kw.h., zaspokojenie wierzyciela hipotecznego następuje według przepisów o postępowaniu egzekucyjnym sądowym lub administracyjnym. Zgodnie zaś z art. 776 k.p.c. oraz art. 26 u.p.e.a., podstawą egzekucji jest w zasadzie tytuł wykonawczy. Gdy więc wpis hipoteki przymusowej opiera się na tytule wykonawczym, już sam ten tytuł stanowi podstawę egzekucji z nieruchomości obciążonej hipoteką. Jeżeli przy tym tytuł wykonawczy ma u swych podstaw prawomocne orzeczenie sądowe lub ostateczną decyzję administracyjną, to te jego podstawy mogą zostać podważone tylko w drodze nadzwyczajnych środków zaskarżenia. W tych więc sytuacjach, w których wpis hipoteki przymusowej następuje na podstawie tytułu wykonawczego opartego na prawomocnym orzeczeniu sądowym lub ostatecznej decyzji administracyjnej, stopień pewności przeprowadzenia egzekucji z nieruchomości obciążonej hipoteką przymusową jest większy. Gdy natomiast wpis hipoteki przymusowej następuje z powołaniem się na tytuł wykonawczy wystawiony w związku z nieprawomocnym

orzeczeniem sądowym, podstawa tego tytułu może zostać podważona jeszcze w toku postępowania w sprawie, w wyniku wniesionego środka odwoławczego (stąd pewne ograniczenia w egzekucji prowadzonej na podstawie takiego tytułu – por. art. 334 § 3 i art. 952 k.p.c.). A jeśli wpis hipoteki przymusowej opiera się na nieostatecznej decyzji administracyjnej, do wszczęcia egzekucji z nieruchomości obciążonej hipoteką może dojść dopiero po wydaniu stosownego tytułu wykonawczego – jego wydanie nie zawsze jednak będzie możliwe. W tych zatem sytuacjach, w których wpis następuje na podstawie tytułu wykonawczego opartego na nieprawomocnym orzeczeniu sądowym albo nieostatecznej decyzji administracyjnej, stopień pewności przeprowadzenia egzekucji z nieruchomości obciążonej hipoteką przymusową jest mniejszy.

Konsekwencją wspomnianych odmienności jest zróżnicowanie niektórych skutków prawnych w zależności od tego, co stanowi podstawę wpisu hipoteki przymusowej.

Zróżnicowanie to, po pierwsze, ujawnia się w zakresie możliwości powstania hipoteki przymusowej zwykłej lub hipoteki przymusowej kaucyjnej. Gdy podstawą wpisu hipoteki przymusowej jest omawiany wyżej tytuł wykonawczy oparty na prawomocnym orzeczeniu sądowym lub ostatecznej decyzji administracyjnej, powstaje hipoteka przymusowa zwykła. Gdy natomiast podstawą wpisu hipoteki przymusowej jest omawiany wyżej tytuł wykonawczy oparty na nieprawomocnym orzeczeniu sądowym albo nieostateczna decyzja administracyjna, powstaje hipoteka przymusowa kaucyjna (art. 111 u.kw.h.), unormowana w art. 102 i nast. u.kw.h.

Po drugie, powoływana przez wnioskodawcę podstawa wpisu oddziałuje na możliwość obciążenia hipoteką przymusową dla zabezpieczenia wierzytelności przysługującej wobec osoby pozostającej w związku małżeńskim nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności łącznej zobowiązanego i jego małżonka. Oddziaływanie to ujawnia się na gruncie regulacji zawartych w ordynacji podatkowej oraz w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych. Nieostateczna decyzja o treści określonej w art. 35 §2 pkt 1 ord. podat., wydana przeciwko podatnikowi w postępowaniu bez udziału jego małżonka (por. art. 133 ord. podat.) i doręczona jedynie podatnikowi może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej

kaucyjnej dla zabezpieczenia należności wymienionych w art. 34 ust. 1 ord. podat. także na nieruchomości będącej przedmiotem współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka (art. 34 §3 pkt 2 ord. podat.); por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2004 r., III CZP 109/03, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 7-8, poz. 42). Natomiast administracyjny tytuł wykonawczy, w tym także tytuł wykonawczy, o którym mowa w art. 35 §2 pkt 2 ord. podat., wystawiony na podstawie art. 3a u.p.e.a, tj. wtedy, gdy podatnik nie wpłacił podatku prawidłowo obliczonego w złożonej deklaracji, może stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej zwykłej na nieruchomości będącej przedmiotem współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka tylko wtedy, gdy, zgodnie z art. 27c u.p.e.a. (co do tego przepisu zob. wyjaśnienia zawarte w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2002 r., III CZP 49/02, OSNC 2003, nr 9, poz. 115), został wystawiony na oboje małżonków (por. powoływana już uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2003 r., III CZP 68/03). Podobnie, doręczona jedynie dłużnikowi nieostateczna decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych określająca wysokość należności z tytułu składek, o której mowa w art. 26 ust. 3 u.s.u.s., stanowi podstawę wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej na nieruchomości będącej przedmiotem współwłasności łącznej dłużnika i jego małżonka. Wydany natomiast przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych tytuł wykonawczy może stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej zwykłej na nieruchomości będącej przedmiotem współwłasności dłużnika i jego małżonka jedynie wtedy, gdy opiewa na oboje małżonków (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2004 r., III CZP 33/04, Biul. SN 2004, nr 10, s. 6).

Sąd Najwyższy wyjaśnił w cytowanych orzeczeniach, że wpis na podstawie nieostatecznej decyzji o treści określonej w art. 35 §2 pkt 1 ord. podat., doręczonej jedynie podatnikowi, lub na podstawie podobnej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, określającej wysokość należności z tytułu składek, hipoteki przymusowej kaucyjnej na nieruchomości będącej przedmiotem współwłasności łącznej podatnika (dłużnika) i jego małżonka nie zagraża godnym ochrony interesom małżonka. Zabezpieczając wierzyciela przed skutkami zbycia obciążonej hipoteką nieruchomości, nie pozbawia małżonka ochrony przed bezzasadnym pozbawieniem współwłasności nieruchomości w następstwie obciążenia hipoteką.

Do pozbawienia małżonka współwłasności nieruchomości może dojść dopiero w postępowaniu egzekucyjnym, a wskazane podstawy wpisu hipoteki przymusowej nie mogą stanowić podstawy egzekucji, konieczne jest w tym celu wydanie tytułu wykonawczego, który w rozpatrywanej sytuacji musi opiewać na oboje małżonków. Po doręczeniu tytułu wykonawczego w trybie art. 32 u.p.e.a., małżonek odpowiadający zgodnie z art. 29 ord. pod. majątkiem wspólnym, ma stosownie do art. 27 §1 pkt 9, art. 33 i 34 u.p.e.a. możliwość podnoszenia zarzutów przeciwko tytułowi wykonawczemu (uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 5 lutego 2004 r., III CZP 109/03 oraz z dnia 28 października 2004 r., III CZP 33/04).

Za tym natomiast, aby wpis hipoteki przymusowej w razie powołania się przez wnioskodawcę na administracyjny tytuł wykonawczy uzasadniał tylko taki tytuł wykonawczy, który umożliwia egzekucję z obciążonej nieruchomości, przemawia nawiązanie w art. 109 ust. 1 u.k.w.h. przy określeniu głównej podstawy uzyskania hipoteki przymusowej do podstawy postępowania egzekucyjnego, w drodze którego następuje zaspokojenie wierzyciela hipotecznego. W obecnym stanie prawnym, inaczej niż w poprzednio obowiązującym, do egzekucji należności publicznoprawnych z majątku wspólnego zobowiązanego i jego małżonka nie wymaga się zaopatrzenia administracyjnego tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko zobowiązanemu w sądową klauzulę wykonalności przeciwko małżonkowi zobowiązanego, lecz – jak wiadomo - zgodnie z art. 27c u.p.e.a., wystawienia tytułu wykonawczego na oboje małżonków. Mimo iż samo brzmienie wymienionego przepisu mogłoby sugerować inny zakres jego stosowania, prawidłowe w kontekście pozostałych przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji jest jedynie takie jego rozumienie, zgodnie z którym odnosi się on do sytuacji, gdy egzekucja ma być prowadzona nie tylko z majątku odrębnego zobowiązanego, ale i z majątku wspólnego jego i jego małżonka, a więc gdy przedmiotem egzekucji mają być bądź składniki majątku odrębnego zobowiązanego bądź składniki majątku wspólnego zobowiązanego i jego małżonka (uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 8 października 2003 r., III CZP 68/03, z dnia 28 października 2004 r., III CZP 33/04 oraz z dnia 18 września 2002 r., III VZP 49/02).

Dodatkowo należy zauważyć, że uznanie – inaczej niż wyżej przyjęto - administracyjnego tytułu wykonawczego wystawionego na samego zobowiązanego za podstawę wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wspólnej zobowiązanego i jego małżonka rodziłoby, w związku z tym, że przepisy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, według których następuje zaspokojenie wierzyciela hipotecznego, wymagają do prowadzenia egzekucji z nieruchomości wspólnej zobowiązanego i jego małżonka tytułu wykonawczego wystawionego na oboje małżonków, pytanie o dopuszczalność wystawienia nowego tytułu wykonawczego odpowiadającego temu wymaganiu. Bez pozytywnej odpowiedzi na to pytanie hipoteka przymusowa wpisana na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego na samego zobowiązanego traciłaby swój sens, ponieważ niemożliwe byłoby zaspokojenie wierzyciela hipotecznego w drodze egzekucji z obciążonej nieruchomości. Dla rozpatrywanego obecnie rozwiązania, mogącego stwarzać niepotrzebne komplikacje, nie powinno być jednak miejsca, skoro organ ma możliwość wydania tytułu wykonawczego od razu na oboje małżonków.

W sprawie, wnioskodawca domagał się wpisu hipoteki przymusowej na podstawie administracyjnych tytułów wykonawczych wystawionych na samego podatnika. Jak wyżej wyjaśniono, tytuły takie, w tym również objęte art. 35 §2 pkt 2 ord. pod., mogą być podstawą wpisu hipoteki przymusowej dla zabezpieczenia należności określonych w powołanym w skardze kasacyjnej art. 34 §1 ord. pod. na nieruchomości będącej przedmiotem współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka tylko w razie ich wystawienia na oboje małżonków. W konsekwencji, nie było podstaw do uznania, że zaskarżone postanowienie zapadło z naruszeniem powołanych w skardze kasacyjnej przepisów.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 393¹² w związku z art. 13 §2 k.p.c.).